

# Dijitalleşme ve Sivil Toplum Aktörleri



 [stmu.org.tr](http://stmu.org.tr)





# İçindekiler:

## **Moderatör:**

Av. Haldun BARIŞ

## **Konuşmacılar:**

Ahmet Fatih MADANOĞLU

Buğra AYAN

Dr. Ahmet KILIÇ

Dr. Sema BÖLÜKBAŞ

Faruk TOKAT

Gökhan VARAN

Hilal ŞAHİN

İsmail GÜNGÖR

Lokman ARSLAN

Muhammet Emin ÖKÇE

Muhammet Mikail DİKMEN

Mustafa OLGUN

Prof. Dr. Köksal BÜYÜK

Raşit ÖZDAŞ

Selman YURTERİ

Suphi Murat KALENDER

Yakuphan GÜLEÇ

## **Raportörler:**

Arş. Gör. Muhammed ORUÇ

## **STMÜ Katılımcıları:**

Doğukan ÖZTÜRK

Fatih Muhammed ÇAKMAK

Mahir Mustafa DEMİR

Mesut Emre BALCI

Muhammed Taha ÖZDEMİR

Muhammed Ümit ÇİFTÇİ

Muhammed Yasir OKUMUŞ

Mustafa BAŞKARA

İhsan KÜRT

Kübranur YILMAZ

Mehlika KARAOĞLU

Ömer KURDDAN

Ömer Faruk TERZİ

Sivil Toplum Merkez Üssü

**Bölüm 1** : 11

Dijital Dönüşüme  
Genel Bakış

**Bölüm 2** : 15

Yeni Teknolojiler ( Web  
3.0, Blokzincir, Metaverse)  
Teknik Bir Bakış

**Bölüm 3** : 17

Sivil Toplum Aktörleri ve  
Dijital Dönüşüm

**Bölüm 4** : 21

İyi Uygulama Örnekleri

**Bölüm 5** : 25

Sonuç ve Öneriler



Sivil toplumun potansiyeline yatırım yaparak, paydaşlarımız ve çözüm ortaklarımızla birlikte yeni olasılıklara ve sürdürülebilir değişime kendimizi adadık.

# Sivil Toplum Merkez Üssü

## ✓ Yenilikçi Fikirler Gerçekçi Sonuçlar

STMÜ, sivil toplum alanında çalışma yapan bireylerin ve kuruluşların hedeflerine ulaşmalarına yönelik tüm çabalarını profesyonel eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile desteklemektedir. Sivil Toplum Stratejisti her aktöre, yol haritası olacak düşünce ve veri üretmek potansiyellerini artırmaktadır.

Hedefimiz, Türkiye'deki sivil toplum çalışmalarının bağımsız, katılımcı ve sürdürülebilir bir anlayış ile ulusal ve uluslararası düzeyde etkinliklerini artıran, bireysel öğreti ve toplumsal gelişimi destekleyen özgün bir kuruluş olmaktır. Alanında uzman isimlerden oluşan kadromuz, multidisipliner bir anlayış ile belirlenen organizasyon yapımız ve optimal kaynak kullanımıyla planlanan faaliyetlerimizle amaçlarımızı ulaşmayı hedeflemekteyiz.

STMÜ, sivil toplumu 360 derece bir bakışı açısı ile ele alarak literatür ve saha araştırmaları yapmak ve raporlar yayınlamak, kariyer çalışmaları yürütmek ve desteklemek, sivil toplum araştırmacılarını ve çalışmalarını desteklemek, bireysel ve kurumsal gelişim odaklı faaliyetler yapmak ve kurumsal danışmanlık hizmetleri vermek gibi her aktöre yönelik faaliyet yelpazesine sahiptir.

**Değerlerimiz, önceliklerimiz ve eylemlerimizle sivil toplum alanında ilham kaynağı olmaya çalışıyoruz.**

# DIJİTALLEŞME VE SİVİL TOPLUM AKTÖRLERİ

## Giriş

Dijitalleşme, internetin yaygınlaşması ve bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesinin akabinde dijital araçların her sektörde iş süreçlerinde yaygın olarak kullanılmasıyla etkin bir kavram haline gelmiştir. Dijitalleşme, bir iş modelini değiştirmek ile yeni gelir ve değer yaratan fırsatlar sağlamak için dijital teknolojilerin kullanılması ve dijital bir işletmeye geçiş süreci şeklinde tanımlanmaktadır.

Dijitalleşmeyi konuşurken sırasıyla dijitalleşme, dijitalleşme ve dijital dönüşüm biçiminde bir piramidi göz önüne almamız gerekmektedir. Dijitalleşme sayısallaştırma biçiminde tanımlanırken, dijitalleşme, verileri analiz edip bilgiye dönüştürebildiğiniz ölçüde sağlanabilmektedir. Dijital dönüşüm ise tüm iş süreçleri ve üretim sistemlerinde dijital teknolojilerin kullanılması ve yapay zekâ ile büyük verileri daha akıllı sistemler haline getirilmesidir.

Sivil toplum kuruluşlarının (STK) 1980'li yıllar itibarıyla sayılarının artması STK'ların giderek görünürlük ve belirginlik kazanmasına neden olmuştur. STK'lar sosyal sorunların çözümünde ve toplumsal dayanışmanın sağlanmasında önemli katkılar sunmuştur. 2000'li yıllar itibarıyla internet altyapısının yaygınlaşması ve bilgi iletişim teknolojilerinin

gelişmesi toplumsal birtakım değişikliklere sebebiyet verirken STK'ların da bu gelişmelere ayak uydurma çabası içerisine girmesine neden olmuştur. Yaşanan bu gelişmelerin STK'ların yapısı ve işleyişinde bir dizi değişime sebebiyet verdiği görülmektedir. Günümüzde WEB 3.0, Blokzincir ve Metaverse gibi yeni teknolojiler gelişirken ve tartışılırken STK'ların bu teknolojilerle entegrasyonu, işleyişinde bu teknolojilerin yeri ve önemi gibi pek çok konu gündeme gelmiştir.

Dijital alanda yaşanan bu gelişmelere entegrasyonun yanında; STK'ların kendilerini ifade edebilmeleri, kurumsal iletişimlerini artırabilmeleri, hak taleplerini dile getirebilmeleri, gönüllülük ve bağış faaliyetlerini etkin biçimde yürütebilmeleri ve taleplerini daha hızlı bir şekilde politika yapıcılara iletebilmeleri gibi pek çok alanda dijital ortamlar önem arz etmektedir.

Bu çerçevede sivil toplum aktörlerinin dijitalleşme süreciyle birlikte bir gelişme ve dönüşüm yaşadığı; bu dönüşümle çeşitli imkân ve fırsatların doğduğu ve aynı şekilde birtakım zorlukların ve sınırlılıkların da ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.



## Dijitalleşme, bir iş modelini değiştirmek ile yeni gelir ve değer yaratan fırsatlar sağlamak için dijital teknolojilerin kullanılması ve dijital bir işletmeye geçiş süreci şeklinde tanımlanmaktadır.

Sivil Toplum Merkez Üssü (STMÜ) tarafından planlanan “Türkiye’de Sivil Toplum: Sorunlar ve Çözüm Önerileri” üst başlıklı çalıştay dizisinin ikincisi 06 Aralık 2022 tarihinde “Dijitalleşme ve Sivil Toplum Aktörleri” konu başlığıyla gerçekleştirilmiştir. Çalıştay kapsamında sivil toplum ve dijitalleşme alanında profesyonel, uzman ve akademisyenlerle bu konu başlıkları tartışılmıştır:

- Dijitalleşme nedir? Beklentiler/faydalar/riskler nelerdir?
- Dünyada Sivil Toplumun Dijitalleşme Süreci Nasıl İşliyor?
- Dijitalleşme Süreci Nasıl İşliyor? Sivil Toplumun Dijitalleşmeye Entegrasyonu
- Dijitalleşmenin sivil toplum aktörlerine etkisi nelerdir? Faydaları/riskleri nelerdir?
- Dijitalleşmenin Gönüllülüğe Etkisi
- Sivil Toplum Aktörlerinin Engelli Bireylere Ulaşması ve Dijitalleşme
- Dijitalleşme ile Birlikte Sivil Toplumda Güvenlik Endişeleri

- Yeni Teknolojiler (Blokzincir, WEB 3.0, Metaverse) ve Sivil Toplum (Olası etkileri, kullanım alanları, öneriler)
- Dijitalleşmenin Mevzuat Çerçevesinde Ele Alınması ve Sivil Toplum Aktörlerinin Uyum Süreci
- Sivil Toplum Aktörlerinin Dijitalleşmeye Etkisi.

“Dijitalleşme ve Sivil Toplum Aktörleri” çalıştayı tek oturumda iki bölüm halinde gerçekleştirilmiştir.

Çalıştay kapsamında dijitalleşme ve sivil toplum konusunda durum tespiti, imkânlar, zorluklar, fırsatlar ve çözüm önerileri perspektifinde mevcut rapor hazırlanmıştır.



**Sivil toplum kuruluşları,**  
dijital platformlar aracılığıyla  
daha geniş kitlelere ulaşmak  
ve toplulukları hedeflemek için  
**internet tabanlı kampanyalar**  
**yürütmektedir.**



# 01

---

## Dijitalleşme Sürecine Bakış



Türkiye’de Sivil Toplum:  
Sorunlar ve Çözüm Önerileri



## Günümüzde dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de her geçen gün internete erişim artmaktadır.

Eski dünyada, bir insanın binlerce kilometre ötedeki biri ile bu kadar uzak bir mesafeden anında ve görüntülü şekilde konuşması tahayyül sınırlarının çok ötesinde bir durumdu ve muhtemelen, bundan bin yıl önce, son 15 yılda yaygınlaşarak hayatımızın rutini haline gelen teknolojiler o dönemlerde tanrısal güç olarak algılanacak boyutlardadır. Gerçekten de günümüzde gelişen ve gelişmekte olan teknolojilerin insanoğluna sağladığı güç ciddi ve büyük bir güçtür.

Bu teknolojilerin, iş süreçlerine veya insan hayatına yerleşmesi ve etkin şekilde kullanılması sürecine dijital dönüşüm denebilir. Dijital dönüşüm süreci kendi içerisinde çeşitli süreçlerden oluşmaktadır: Dijitalleşme, dijitalleşme ve dijital dönüşüm. Dijitalleşme, sayısallaşma olarak tanımlanabilir. Kâğıdın kaldırılarak yazışmaların elektronik ortamda yapılmasına dijitalleşme denir.

Dijitalleşme ise verileri işleyip bilgiye dönüştürüldüğünde ortaya çıkmaktadır. Dijital dönüşüm ise tüm iş süreçlerinin ve üretim sistemlerinin büyük veri, yapay zekâ, WEB 3.0 gibi araçlar kullanılarak daha akıllı hale getirilmesidir. Dijitalleşme sürecinin hiç kuşkusuz en önemli ayağı internet ve internete bağlı teknolojilerdir. Günümüzde dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de her geçen

gün internete erişim artmaktadır. "We Are Social"da paylaşılan geçen seneki verilerle bu yılki veriler karşılaştırıldığında internet kullanımında genel anlamda yüzde 8 oranında bir artışın yaşandığı görülmektedir.

Türkiye ile ilgili verilere bakıldığında ise Avrupa'da en çok kripto varlık sahibi olan ülke olduğumuz, öğrenme amaçlı "How To" videosu izlemede dünyada 3. olduğumuz ve interneti daha çok Youtube ve Instagram üzerinde tükettiğimiz görülmektedir.

Bütün bu verilerin gösterdiği en temel husus ise dünyanın ve ülkemizin hızlı bir şekilde dijitalleştiğidir. Dijitalleşme sürecinin etkinin bu denli yüksek olmasında en önemli etkenlerden birinin dijitalleşmenin bilgiye erişim imkânında getirdiği yenilikler olduğu söylenebilir. Tarihsel süreçte kâğıdın icadı, matbaanın icadı gibi dönüm noktalarından oluşan zincire, dijitalleşme ile "açık bilgi" halkasının ekleneceğini tahmin etmek zor değildir.

Hiç şüphesiz, modernleşme sürecinin öne çıkan söylemlerinden birisi olan İngiliz filozof Bacon'a ait "bilgi güçtür" sözü dijitalleşme ile birlikte herkesin bilgiye erişmesi ile farklılaşabilir. Son yıllarda internetin daha interaktif şekilde kullanılmaya başlanması ile birlikte



## Dijitalleşme sürecinin hiç kuşkusuz en önemli ayağı internet ve internete bağlı teknolojilerdir.

bu süreç daha da hızlanmaktadır. Yeni teknolojik gelişmeler; yapay zekâ çalışmaları arasında gelinen nokta, blokzincir ve WEB 3.0 teknolojileri, NFT'ler ve Metaverse gibi sanal evren oluşumları, insanlık için yepyeni ufukların kapısını aralamaktadır. Diğer yandan dijitalleşme sürecinin, bireyde ve toplumda pek çok etkisi bulunduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Bu etkinin sonuçları sosyolojik, psikolojik, siyasi ve daha pek çok farklı alanlarla ilişkilendirilebilir.

Örneğin son yıllarda oldukça popüler olan blokzincir teknoloji ile kayıtların bir merkeze ihtiyaç olmadan tutulmasının öñü açılmış olup bu teknoloji sayesinde devletlere veya otoritelere olan ihtiyacın azalabileceği beklenmektedir. Bir diğör örnek ise yapay zekâ çalışmalarının gelişmesi ile birlikte birçok

alanda insan gücüne olan ihtiyacın azalması ve bunun sonucunda da makineleşmenin artması olarak verilebilir. Diğör taraftan dijitalleşme ile birlikte yeni iş kollarının ortaya çıktığı ve istihdama ciddi katkıların yapıldığı da göz ardı edilmemelidir.

Dijitalleşmenin faydaları ve riskleri göz önünde bulundurulduğunda dijital dönüşüm sürecini "bıçak" metaforu ile açıklayabilmek mümkündür. Bıçağın hangi ellerde, hangi amaçlarla kullanıldığı, doğurduğu sonuçlar bakımından ciddi farklılıklar barındıracaktır. Bu nedenle dijitalleşme süreçlerinde riskler ve faydalar doğru şekilde ortaya konulmalı ve iyi çalışmalıdır.



Son yıllarda oldukça popüler olan blokzincir teknolojisi ile kayıtların bir merkeze ihtiyaç olmadan tutulmasının önü açılmış olup bu teknoloji sayesinde devletlere veya otoritelere olan ihtiyacın azalabileceği beklenmektedir.

# 02

---

## Yeni Teknolojiler (Web 3.0, Blokzincir, Metaverse): Teknik Bir Bakış



Türkiye'de Sivil Toplum:  
Sorunlar ve Çözüm Önerileri

# YENİ TEKNOLOJİLER WEB 3.0, BLOKZİNCİR, METAVERSE: TEKNİK BİR BAKIŞ

Günümüzde henüz emekleme döneminde olan ve geleceğin teknolojileri olarak görülen WEB 3.0 ve blokzincir teknolojisine bu noktada değinmek oldukça önemlidir. 1960'ların başlarından itibaren çeşitli askeri amaçlarla ortaya çıkan internet, zaman içerisinde dönüşmüş ve gelişmiştir.

2000'li yıllarda ise ilkel internet geride bırakılmış ve 2. nesil internet gelişmiştir. 2. Nesil internet ile hayatımıza giren drive, formlar, çevrimiçi dokümanlar ve tablolar iş hayatının neredeyse her alanında kullanılmaya başlanmış, sosyal medya araçları ile birlikte internet kullanıcıları yalnızca tüketim üzerine değil üretim sürecine de dahil olduğu şekliyle interneti kullanmaya başlamıştır.

WEB 3.0 teknolojisinin gelişmeye başlaması ile internet merkezi bir ağıdan değil dağıtık ağlardan sağlanacak; merkeziyetsiz internetin kullanımı yaygınlaşacaktır. Bütün bu çalışmalar, liberal ekonomistlerin uzun yıllardır hayalini kurduğu merkeziyetsiz paranın varlığına da imkân tanımıştır.

1985 yılında MIT Üniversitesi'nden akademisyenlerin manifestosu ile yapılan çalışmalar 2008 yılında Bitcoin'in ortaya çıkması ile sonuçlanmış, böylece güvene ve mülkiyete odaklı merkeziyetsiz para birimi ortaya çık-

mıştır. Bu çalışmalarda öne çıkan en önemli husus, blokzincir teknolojisi ile kayıtların tek bir merkezde değil de dağıtık ve kriptografik şekilde kullanıcılarda tutulması olmuştur. Böylece, "kayıtların güvenliğini" sağlayan merkezi bir otoriteye ihtiyaç duyulmayacaktır.

Blokzincir teknolojisi, çeşitli uygulamalarla birlikte gelişmekte ve çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Bu uygulamalara, NFT'ler, DAO'lar ve merkeziyetsiz organizasyonlar; Metaverse, sosyal ağların üç boyutlu hale gelmesi ve içerisine oyunlaştırma katılması, sanal gerçeklikte istenirse opsiyonel olarak birleştirilmesi ile akıllı kontratlar örnek verilebilir. Bütün bu çalışmalar ile aynı zamanda yeni nesil insan haklarından sayılan kişisel verilerin korunması/mahremiyet hakkı da güçlendirilmektedir. Örneğin DID denilen uygulamalar ile kimliklerin merkeziyetsiz olmasına imkân sağlanmıştır.

Bir siteye girerken "Google'da oturum aç" yerine DID ile oturum açmanıza imkân sağlanmaktadır. Site "hacklense" bile sitenin veri tabanında sizinle ilgili bir bilgi bulunamamakta böylece veri güvenliği sağlanabilmektedir.



---

# Sivil Toplum Aktörleri **ve** **Dijital Dönüşüm**



Türkiye’de Sivil Toplum:  
Sorunlar ve Çözüm Önerileri



## Türkiye’de devletin dijital dönüşüm süreci içerisinde sivil toplum aktörlerine yönelik olarak da çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Dijital dönüşüm ülkemizin önem verdiği alanlardan birisi olarak öne çıkmakta olup E-Devlet, DETSİS, KAYSİS, E-Tapu, UYAP gibi sistemler geliştirilmiştir. Bu sistemler sayesinde pek çok işlem dijital mecralar aracılığıyla yapılabilmektedir.

Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki Türkiye’nin dijital dönüşümüne ilişkin çalışmaları halen yeterli değildir ve örneğin ülkemizin “dijital kimlik haritalaması” da henüz yapılmış değildir. Yine de Cumhurbaşkanlığı’na bağlı olarak çalışmakta olan Dijital Dönüşüm Ofisi’nin bu alanda başarılı çalışmaları da bulunduğunu belirtmek gerekir.

Türkiye’de devletin dijital dönüşüm süreci içerisinde sivil toplum aktörlerine yönelik olarak da çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Günümüzde sivil toplum aktörleri için Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) geliştirilmiş ve bu sayede pek çok işlemin dijital ortamda yapılabilmesine imkân sağlanmıştır.

Öte yandan Türkiye’deki STK anlayışı dünya ile karşılaştırıldığında, ülkemizdeki sivil toplum kuruluşlarının pek çok problemleri ve eksikliklerinin bulunduğunu kabul etmek gerekir. Bu eksikliklere baktığımızda, sivil top-

lum aktörlerinin dijital dönüşüm süreçlerinin de bu eksiklerinden birisi olduğu görülmektedir. Dijital dönüşüm süreci, sivil toplum aktörleri noktasında önemi bilirse de gündeme almakta geç kaldığımız bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunun sebeplerinden birisi hiç şüphesiz sivil toplum aktörlerinin daha öncelikli problemlerinin bulunmasıdır. Örneğin Türkiye’de sivil toplumun kurumsallaşması ve profesyonel çerçevede faaliyetlerde bulunamıyor olması ciddi bir problemdir. Bu problemin aşıldığı sivil toplum kuruluşlarında dijital dönüşümün daha hızlı ve etkili olduğu ise yadsınamaz bir gerçektir.

Bu noktada dijital dönüşümün kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve performans ölçülmesi noktasında sivil toplum aktörlerine sağlayacağı faydaya da değinmek gerekir.

Örneğin kurumsal kapasite geliştirilmesi ve performans ölçülmesi konusunda pratikte en kolay uygulanan “planla-uygula-kontrol et-önlem al” şeklinde formüle edilen PUKO döngüsü; bir yazılım aracılığıyla takip edildiğinde sivil toplum aktörleri için ciddi bir alt yapı oluşturabilir.





## Dijitalleşme ile birlikte sivil toplum alanında dijital aktivizm adı verilen yeni bir aktivizm çeşidinin de gelişmekte olduğunu belirtmek gerekir.

Bu nedenle dijital dönüşüm süreçlerinin sivil toplum örgütlerinin kemikleşen sorunlarına çözüm olabileceği de tartışılabilir.

Dijitalleşme ve dijital dönüşüm kavramlarının sivil topluma uygulanması noktasında yöntem olarak iki ana yol ortaya çıkmaktadır. Bu yollardan ilki, klasik yöntemleri dijital ortama aktarma şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Bu yol aslında bir dijital dönüşümü ifade etmemekte; teknolojileri kullanma anlamına gelmektedir. İkinci yol ise yeni teknolojik gelişmeleri kullanarak yeni faaliyet alanları, hizmet alanları ve süreçler tasarlayıp bu yol ile dönüşüm sağlamaktır. Bu ise gerçek maddada dijital dönüşüm olacaktır.

Bunun içinse hiç şüphesiz öncelikle "veri" işlemleri öğrenmek ve verileri üretim sürecine entegre edebilmek gerekir. Diğer yandan dijitalleşme ile birlikte sivil toplum alanında dijital aktivizm adı verilen yeni bir aktivizm çeşidinin de gelişmekte olduğunu belirtmek gerekir. Aynı şekilde dijital gönüllülük kavramı ve sadece sanal ortamlarda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının varlığı da gittikçe daha çok rastlanılan bir durumdur.

Dijitalleşme süreçleri, özellikle ülkemizdeki sivil toplum kuruluşlarında genellikle çevrimiçi mecraları aktif ve etkin kullanmak olarak anlaşılrsa da dijitalleşme süreci, çevrimiçi mecraların etkin ve aktif kullanılmasından ibaret değildir. Elbette, sivil toplum aktörleri çevrimiçi mecraları etkin ve aktif kullanmalıdır ancak dijital dönüşüm süreci; tıpkı klasik ofis araçlarının Excel, Word, e-posta gibi WEB 2 araçlarına dönüşmesi gibi iş süreçlerinin dijital ortamda yürütülmesini ifade etmelidir.

Örneğin bir yardım kuruluşu; NFT'lerle bağış toplayabilmeli, dünyanın dört bir yanından iş birliği ve koordinasyonu çevrimiçi ortamlarda sağlayabilmeli, gerektiğinde bağışçılara çağın gerekliliği olarak anonim olarak bağış yapabilmeli, VR gözlükler yardımıyla meydana getirdiği eserleri sanal ortamda gönüllülerinin erişimine açabilmelidir.

Sivil toplum aktörlerinin dijitalleşme sürecinde temel olarak iki önemli husus daha karşımıza çıkmaktadır. İlki, dijital dönüşüm süreci için gerekli imkânların sağlanması ikincisi ise yasal altyapının doğru kurgulanabilmesidir.



## Dijital dönüşüm süreci doğru kurgulandığı takdirde milyarlarca dolar tasarruf sağlamakta, yolsuzlukların önüne geçmekte, şeffaflık ve öngörülebilirlik sağlamaktadır.

Bu hususlardan ilkinin sağlanabilmesi için, dijital dönüşüm projeleri ve dijital dönüşüm eğitimleri programlanmalı, bu alanlarda faaliyet gösteren önder sivil toplum aktörlerinin varlığı gerekmektedir.

İkinci husus olan yasal altyapının sağlanması ise politika yapıcıların farkındalık düzeyinin artması ile aşılabılır. Her şeyden evvel belirtmek gerekir ki dijital dönüşüm süreci doğru kurgulandığı takdirde milyarlarca dolar tasarruf sağlamakta, yolsuzlukların önüne geçmekte, şeffaflık ve öngörülebilirlik sağlamaktadır.

Bu nedenlerle sivil toplum aktörlerinin kuruluş aşamalarının, üye ve gönüllü kabul etme aşamalarının, defter kayıtları ve muhasebe kayıtları ve vergilendirilme aşamalarının, tüzük ve diğer iç yönetim araçlarının yapılması, ilanı vb. süreçlerinin, bağış toplamanın

tüm aşamalarının dijital ortamlarda yapılabilmesi oldukça önemli olacaktır.

Aynı şekilde kişisel verilerin korunması noktasında ise ülkemizdeki Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve AB'deki GDPR ile uyumlu olacak şekilde, sivil toplum aktörleri için daha basit bir sistem tasarlanmasının önü açılmalı ve dijitalleşme sağlanırken veri güvenliği noktasında da gerekli tedbirlerin alınması için girişimlerde bulunulmalıdır.

# 04

---

## İyi Uygulama Örnekleri



Türkiye’de Sivil Toplum:  
Sorunlar ve Çözüm Önerileri

# İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

## Türk Kızılayı

Kızılay'ın 2020 yılı itibariyle hayata geçirdiği "Gönüllü Ol" platformu, gönüllü yönetimi alanının dijitalleşmesi ile Türkiye'ye bir armağanı niteliğindedir.

Kızılay'ın tüm iş birimlerinin, tüm şubelerinin, tüm gönüllü yapılarının, gençlik, kadın ve engelsiz gibi tüm gönüllü yapılarının gönüllü faaliyetlerine katılım süreçlerini dijitalleştirdiği; gönüllü motivasyonunu dijital ortamda yürüttüğü, gönüllülere verilebilecek bir takım eğitim programlarının dijital yollarla verildiği bir platformdur. Platformda gönüllülerin sahada gerçekleştireceği faaliyetler ilgili iş birimleri tarafından online olarak açılmakta ve gönüllülere duyurulmaktadır.

Gönüllüler de online olarak hem mobil uygulama aracılığıyla hem internet sitesi üzerinden takipte kalarak katılımlarını sağlayabilmektedir. Yine kritik özelliklerden bir tanesi gönüllü değerlendirme, gönüllünün katıldığı faaliyeti puanlama ve değerlendirme gibi aslında gönüllü yönetimine ilişkin her adımın her bir iş sürecinin tamamıyla dijitalleştiği bir sistemdir. Bu gibi sistemler yatırım ve maliyet parametresi ile diğer STK'lara örnek oluşturmaktadır. STK'ların kendi imkânları ölçüsünde belki artık kâğıt yoluyla gönüllü kaydını almak, kâğıt yoluyla yardımın ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını sağlamak gibi bir takım alıştığımız metodolojiyi terk

etmesi gerekmektedir. Kızılay'ın gönüllü yönetim sistemi; ilk kez gönüllü motivasyonu sunan, takımda gönüllülerin bir faaliyete görevlendirilmesini, faaliyete katılımını, faaliyete katılımının ardından katılım sağladığı o faaliyete ilişkin değerlendirme yapmasını ve faaliyeti oluşturan yapının da gönüllü değerlendirmesine imkân vermesini sağlayan kısacası her bir iş adımının detaylarla kurgulandığı bir sistemdir.

Ayrıca platformda gönüllülerin bir kariyer yolculuğu da vardır. Gönüllülerin katıldığı görev, görevin niteliği, nitelikli gönüllü kazanım çalışmalarını kapsayacak nitelikte bir yıldız, iki yıldız, üç yıldız ve dört yıldız şeklinde derecelendirmeler vardır. Bu platform tam anlamıyla sivil toplum kuruluşlarında dijitalleşme sürecinin bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca Kızılay, bağış yönetimi, sosyal yardımlar yönetimi, gönüllü yönetimi, profesyonel ücretli çalışan bölüm yönetimi, çağrı merkezi, Kızılay Kart, afet yönetimi ve kan yönetimini kapsayacak şekilde Almanya merkezli SAP isminde yazılım şirketi aracılığıyla tüm iş süreçlerini dijital araçlarla yürütmektedir. Böylelikle tüm yazışma ve iş süreçleri dijital ortamda takip edilmektedir.

# İHH İNSANI YARDIM VAKFI

İHH iş süreçlerinin takip edildiği, raporların oluşturulduğu, bütün görevlendirme süreçlerinin, harcama maliyetlerini ve kalemlerinin takip edildiği “Portal” isminde bir sistem kullanılmaktadır. 6-7 yıldır kullanılan ve geliştirilmesi devam eden bir sistemdir. Aynı zamanda İHH, bu sistemi dışarıdaki birçok STK’ya ihtiyaçları özelinde açabilmektedir.

İHH’nin teknolojiyi nasıl yönlendirdiği, tercihinde de aslında hangi temeller üzerine kurulduğu konusunda son üç dört yılda uyguladığı iki şey bulunmaktadır. Birincisi iyi metin yazımıdır. Bağışçığı genel bir ortalama seviyeye getirip herkesin anlayacağı dilden metinler üretmek amaçlanmaktadır. İkincisi ise bağışçığı segmentasyonudur. İHH, ciddi

bir bağışçığı verisini Portal aracılığıyla filtreleyerek herkesin ilgisine göre çeşitli bağışlara yönlendirmeyi planlamaktadır.

Örneğin 2 milyon veri varsa bunun hepsine aynı anda SMS atmak değil de bunları yetimle ilgileniyorsa inaniyorsa yetime; Su kuyusu ile ilgileniyorsa su kuyusuna şeklinde yönlendirmektir.

Böylelikle kimisine haftada bir SMS, kimisine de ayda bir SMS alacak şekilde ayrılmakta ve bağışçığı bu şekilde rahatsız edilmemektedir.

# YAPAY ZEKA POLİTİKALARI DERNEĞİ

Şubat 2021'de kurulmuş olan Yapay Zekâ Politikaları Derneđi, birinci öncelik olarak topluma teknoloji okuryazarlığı kazandırmak ve bu alana ilgi uyandırmayı amaçlamaktadır. Türki-ye'deki bu nitelikli işgücünü insanların keşfetmesine ve pandemi döneminde de kurulmuş dernek olarak dijital ortamları, dijital mecraları lehine kullanıp uzakta olan insanlara da bu alanda bir erişim sağlamayı prensip edinmiştir. TedX benzeri bir "Tomorrow Talks" adı verilen bir konsept geliştirilmiştir.

Yapay zekâ ve teknolojiyle alakalı olarak sağlık, medya, iletişim, güvenlik, kültür, sanat, tarım, blokzincir gibi pek çok konu ele alınmakta; sektör uzmanlarından insanlara birinci elden dün-yada neler oluyor, ne tür değişim dönüşümler yaşıyor aktarılmaktadır. Aynı zamanda dijital mecralardan isti-

fade edilerek bir podcast projesi yapılmıştır. Ayrıca "Gelecek Araştırmaları" adı verilen bir araştırma serisi yapılmıştır.

Toplumda yapay zekâ algısı, işletmelerde yapay zekâ algısı, toplumda metaverse algısı ve eğitimde yapay zekâ algısı isimlerinde dört tane araştırma yapılmıştır. Ekonomik kalkınmada teknoloji girişimciliğinin önemli olduğu düşünöldüğünden bir akademi projesi başlatılmıştır.

İnsanlara bu alanda bir ekonomik gelecek sunmanın, istihdam oluşturmanın önemli olduğu düşünölmektedir. Bir veri bilimci yetiştirme akademisi başlatılması, bir endeks ve akademik bir kitabın çıkarılması ise planlanmaktadır.

# 05

---

## Sonuç ve Öneriler



Türkiye'de Sivil Toplum:  
Sorunlar ve Çözüm Önerileri

# SONUÇ VE ÖNERİLER

Sivil Toplum Merkez Üssü tarafından düzenlenen "Türkiye'de Sivil Toplum: Sorunlar ve Çözüm Önerileri" üst başlıklı çalıştay dizisinin ikincisi olan Dijitalleşme ve Sivil Toplum Aktörleri konulu bu çalıştay, sivil toplum aktörlerinin dijitalleşme süreçleri ile ilgili yeni teknolojilerle birlikte gelişen tartışmaları da ele alarak durum tespiti, sorunlar ve çözüm önerilerini içerecek nitelikte bir tartışma başlatmayı hedeflemektedir.

Bu çalıştayın ardından Sivil Toplum Merkez Üssü dijitalleşme süreçlerine ilişkin kapsamlı çalışmalar yapmayı hedeflemekte, çeşitli projelerle bu konuda bölgemizdeki ve ülkemizdeki sivil toplum kuruluşlarına yeni perspektifler edindirmeyi hedeflemektedir. Ne yazık ki ülkemizde yeni yeni gelişmekte olan sivil toplum alanında, dijital dönüşüm süreçleri de ihmal edilmektedir. Oysa gelişen teknolojilerin getirdiği yeni araçlarla birlikte iş süreçleri oldukça kolaylaşmakta, zamansal ve parasal olarak ciddi tasarruflar sağlanmakta, yeni çalışma alanlarını da beraberinde getirmektedir. Elbette ki dijital dönüşüm sürecinin pek çok riskli yanı vardır. Ancak çalıştayda da vurgulandığı üzere, dijital dönüşüm süreci bıçak metaforu ile açıklandığında, kullanılmasındaki amaç ve ustalık sayesinde verimli ve kaliteli sonuçla-

rın ortaya çıkacağı aşikardır.

Diğer yandan, blokzincir, WEB 3.0, Metaverse ve sanallaşma gibi pek çok yeni teknolojinin tahayyül sınırlarımızı zorlayacak şekilde hayatımıza girdiği ve dahi gelişmeye, dönüşmeye devam ettiği günümüzde toplum, devlet ve sivil toplum alanında da birtakım dönüşümler yaşanmaktadır. Dijitalleşmenin beraberinde getirdiği dinamik süreç, toplumun her kesimi tarafından az veya çok tecrübe edilmektedir.

Bu nedenle bu alandaki çalışmalar ihmal edilmemeli, sivil toplum aktörlerinin dijital dönüşümü iyi kurgulanmış stratejilerle sağlanmalıdır. Konuya ilişkin çalıştayda öne çıkan bazı öneriler ise şu şekildedir:

- Türkiye'nin dijital dönüşüm sürecinin anlaşılabilmesi ve geliştirilmesi için dijital kimlik haritalamasına ihtiyaç vardır. Bu alanda bir çalışma yapılmalıdır.
- Sivil toplum aktörleri arasında, dijital okur yazarlık eğitimleri verebilecek, dijital dönüşüm süreçlerinde yol gösterici olacak uzmanlar yetiştirilmeli ve uzmanlara "dijital elçi" adı verilerek ortak organizasyonlar geliştirilmelidir.





## Gelişen teknolojilerin getirdiği yeni araçlarla birlikte iş süreçleri oldukça kolaylaşmakta, zamansal ve parasal olarak ciddi tasarruflar sağlanmakta, yeni çalışma alanlarını da beraberinde getirmektedir.

- DERBİS sistemi daha da geliştirilmelidir. E- genel kurul imkânı yalnızca derneklere değil diğer sivil toplum aktörlerine de getirilmelidir. Ayrıca e-makbuz uygulaması da sivil toplum aktörlerinin kullanımı için tasarlanmalıdır.
- PUKO döngüsü bilgisayar ve mobil üzerinden erişilebilecek bir uygulama ile sivil toplum aktörlerinin kullanımına sunulmalıdır.
- Sivil toplum aktörleri, büyük teknolojik firmalarla iş birliğine gitmeli ve dijital dönüşüm süreçlerini hızlandırmalıdır. Örneğin Google, Amazon, Meta vb. Şirketlerle iş birliği içerisinde bağış toplama, afet müdahalesi vb. süreçler organize edilebilir.
- Kitlese fonlama sisteminin sivil toplum aktörleri tarafından kullanılabilmesine izin verilmeli, yasal mevzuat güncellenmelidir. Kitlese fonlama sisteminde akıllı kontratlar kullanılarak süreçlerin şeffaflığı sağlanmalıdır.
- Metaverse ve merkeziyetsiz uygulamalar kullanarak ve uluslararası sivil toplum aktörleri ile iş birliği yapılarak çalışmalarda bulunulmalı, bağış işlemleri hızlandırılmalıdır.
- Dijital araçlar kullanılarak sivil toplum aktörlerinin anonim bağış alabilmeleri sağlanmalıdır.
- Metaverse’te sivil toplum aktörleri faaliyet göstererek sanal çalışmalar yürütmelidir. Örneğin sanal bir çalıştay, sanal bir miting organizasyonu ile bu evrendeki çalışmalara başlanmalıdır. Dijital aktivizm süreçlerine ilişkin yatırımlar yapılmalı, çalışmalarla sivil toplum aktörlerinde farkındalık düzeyi artırılmalıdır. Ayrıca bu evrende yapılabilecek dezenformasyon faaliyetleri ile mücadele için çalışmalar yürüten sivil toplum aktörlerinin varlıkları desteklenmeli, uzmanlar yetiştirilmelidir.



## Türkiye'nin dijital dönüşüm sürecinin anlaşılabilirliği ve geliştirilmesi için dijital kimlik haritalamasına ihtiyaç vardır. Bu alanda bir çalışma yapılmalıdır.

- Akıllı kontratlar kullanılarak çeşitli uygulamalar aracılığıyla bağış toplama uygulamaları geliştirilebilir. Örneğin bir kahve siparişi uygulamasında, kahve ücretinin %1'inin Brezilya'daki bir kuruluşa, %2'sinin İstanbul'daki bir kuruluşa anında gideceği uygulamalar, blokzincir ve WEB 3.0 gibi yeni teknolojiler sayesinde mümkün olup bu yönde uygulamalar ve araçlar geliştirilebilir ve iş birlikleri yapılabilir.
- Sivil toplum aktörleri arasında dijital varlık transferine izin verilmeli ve mevzuat güncellenmelidir.
- Gönüllüleri motive edecek, takip edecek ve bu gönüllülerin performanslarını ortaya koyabilecek ve modelleyecek yazılımların geliştirilmesi gerekmektedir.
- Sivil toplum aktörlerin kuruluş, fesih, üye alma, bağış kabul etme, genel kurul, tüzük değişikliği ve diğer tüm işlemleri dijital ortamda yapılabilir.
- Sivil toplum kuruluşlarının, dijitalleşme sürecinde KVKK ve GDPR ile uyumlu tedbirler almaları için gerekli altyapı çalışmaları yapılmalıdır. Sivil toplum aktörlerine kişisel verilerin korunması konusunda gerekli önlemler için rehberler hazırlanmalıdır.



